A SOMBEREKI NÉMET NEMZETISÉGI TANÖSVÉNY KÍSÉRŐFÜZETE

NÉMET NEMZETISÉGI TANÖSVÉNY

Támogatta a Németországi Szövetségi Köztársaság
a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatán keresztül.

www.lehrpfad.hu

ÁLLOMÁS

Hogy egy-egy politikai döntésnek milyen súlyos következményei vannak az emberi sorsokra nézve, arra a német nemzetiségi településeken találunk csak igazán bizonyítékot – legyen szó a török időket követő hatalmi stabilizációról a 17. században, a 18. századi gazdaságpolitika „Ubi populus, ibi obulus!" (Ahol a népesség, ott a pénz!) elvéről, a trianoni békeszerződésről, vagy épp a második világháború utáni kollektív bűnösségről, népességcseréről. Mindannyiszor ártatlan embereknek kellett szenvedniük, máról holnapra feladni megszokott környezetüket, hogy kevés ingóságukkal útnak induljanak az ismeretlenbe, a bizonytalanba. A gyakran kilátástalan helyzetben egyedül Istenbe vetett hitük segítette őket.

1945. Dermesztő hidegben, de hitében erősen indult el Bajára az a 40-50 német származású sombereki férfi és nő, akik parancsra hagyták el otthonukat Inhof József káplán kíséretében. Mindenki azt suttogta, hogy sorsuk megpecsételődött: kényszermunkára hurcolják őket a Szovjetunióba. Egy véletlennek (vagy épp Istennek) és a csoportot kísérő Réder Bertalan orosztudásának köszönhetően azonban mindössze öt napot kellett eltölteniük a bajai hídnál, ahol muníciót rakodtak hajókról vasúti kocsikba. Miután eltelt e néhány nap, hazatérhettek – vagyis nem egészen haza, mert tartva a súlyos következményektől, a Somberekkel szomszédos település határában, a palotabozsoki Szent Kútnál bújtak meg. Néhány imádságban és félelemben eltöltött nap után visszamerészkedtek szülőfalujukba. Az elhurcolástól megmenekült, hitükben megerősödött túlélők ma is hálával emlékeznek a sors kegyelmére.

Párosítsa a politikai eseményeket a fali táblán látható adatokkal, majd alkosson magának képet Somberek lakosságának fejlődéséről és változásáról!

ÁLLOMÁS

A pontos időről és a fontos falubeli eseményekről egykor a templomból felcsendülő harangszó adott hírt a somberekieknek. A sajátos harangozási rend számos információt hordozott – annak idején ezt szigorúan betartották, és a falu minden lakója tudta, mi mit jelent.

ÍGY HARANGOZTAK RÉGEN SOMBEREKEN:

Hétköznapokon

Reggelente 5 órakor és pontban délben 50-szer kondult meg a nagy harang.
Esténként a nyári időszámításkor 20 órakor, a télikor pedig 19 órakor 50-szer a nagy harang, rögtön utána pedig 25-ször a kis harang szólt az elhunyt lelkekért.

Vasárnapokon

A vasárnapi misékhez és litániákhoz kapcsolódóan is kötött harangozási rend alakult ki. 8 órakor volt a reggeli mise, 10-kor a nagymise. Ekkor így harangoztak:

- egy órával a mise előtt 25-ször kondult meg a nagy harang
- 30 perccel a mise előtt 25-ször kondult meg a kis harang
- a mise kezdetekor 15-ször kondult meg egyszerre mindkét harang.

Halálesetkor

Háromszor 25-ször kondult meg a nagy harang, közben 10-10 másodperces szünetekkel.

Kétszer 25-ször kondult meg a nagy harang, közben 10 másodperces szünettel.

25-ször kondult meg a kis harang.

Addig, amíg az elhunytat otthonából a temetőbe szállították, a nagy harang folyamatosan zúgott.

Naptári ünnepekkor

Éjjel 11-kor 50-szer kondult meg a nagy harang, fél 12-kor a kis harang 25-ször, majd éjfélkor 15-ször szólt mindkettő együtt.

Éjjel 11-kor, az ún. böjti harangozáskor 50-szer kondult meg a nagy harang.

Egyéb eseményekkor

50-szer kondult meg a nagy harang – ezt időjárási harangozásnak nevezték.

Tompán zúgott a nagy harang.

Esküvőkkor

Egy órával az esküvő előtt a nagy harang 25-ször kondult meg, 30 perccel az esküvő előtt a kis harang szólalt meg 25-ször, a szertartás kezdetekor pedig mindkét harang egyszerre kondult meg 15-ször.

Kíváncsi, hogy szóltak a sombereki harangok? Szólaltassa meg a harangoszlop csengettyűit a harangozási rendnek megfelelően!

ÁLLOMÁS

Korabeli feljegyzések igazolják, hogy 1725 óta a németek mellett szerb családok is éltek Sombereken. Lényeges ez a tény, amikor a falu nevének eredetét vizsgáljuk. Két elmélet ismert:

Az egyik feltevés szerint a „Somberek" név története abból ered, hogy a település határában egykor sok SOM nőtt, a növények pedig cserjés területet, azaz BERKET képeztek.

A másik elmélet szerint a betelepült szerbek nevezték el a falut Sumberaknak: a szerb nyelvben a suma kifejezés erdőre, a breg pedig hegyre, dombra utal – azaz a név erdővel borított hegyet, dombot jelenthetett.

Az is elképzelhető, hogy a két feltételezés együttesen igaz, vagyis a Somberek név somnövényekből álló cserjés területet jelent egy erdős dombságon – ezt szimbolizálja a somlevél a címerben.

És hogy mire utal az oroszlán a falu címerében? Az oroszlán címerállatként az azonos csillagjegyre hivatkozik, vagy a címer alapítójának erejét, érdekérvényesítő-képességét jelképezi.

Az ekevas és a csoroszlya a település mezőgazdasági jellegére utal.

Egy-egy címer megalkotásánál a heraldika (címertan) törvényei mérvadóak. Eszerint legalább két színnek – abból egy fémszínnek (arany=sárga vagy ezüst=fehér) és egy klasszikus színnek (piros, kék, fekete, zöld) - kell benne szerepelnie. Fontos az is, hogy a címer színeit keverni, és ebből új árnyalatokat létrehozni ugyanahhoz a címerhez nem szabad!

Vizsgálja meg, hogy Somberek címere megfelel-e az említett követelményeknek!

ÁLLOMÁS

Pintz Bálint, aki 53 éven át volt Somberek lelkipásztora, még prédikációit is irodalmi igényességgel fogalmazta meg.
A falu „kormányosa" a vajdasági Kerényből származik, Dél-Magyarországra Istenbe vetett hite és teológiai tanulmányai szólították. Származásának köszönhetően jól beszélt németül, verseit, irodalmi értekezéseit két nyelven írta. Munkáihoz a falu lakossága a templom sekrestyéjében berendezett kis könyvtárban férhetett hozzá, a szélesebb közönség pedig a Sonntagsblatt és a Die Donau című folyóiratok hasábjain olvashatta azokat.

A sorscsapásokkal sújtott ember gondolatai köszönnek vissza Bauer Andrásné, született Mohr Mária műveiben. Számára az írás az élmények – főként a fájdalom - feldolgozását jelenti. Írásaiban érzéseit, élményeit veti papírra – ez felszabadítja, megerősíti abbéli meggyőződésében, hogy síkra szálljon a hazai németségért.

Paraszti családban egy dolgot mindenki megtanult: keményen dolgozni. A kitartás és a türelem egy író-költő számára sem hátrányos: előfordul ugyanis, hogy csak verejtékes próbálkozások árán találja meg az ember azokat a szavakat, amelyek a gondolatait a legjobban fejezik ki. Bár Kalász (Kristmann) Márton tíz esztendős koráig csak a német nyelvjárást beszélte, csak magyarul ír. Somberek nagyvárosivá lett szülöttében azonban élénken élnek ősei hagyományai.

Erős kapocs a monda- és mesevilággal, valamint a hazai németség sorsa cseng ki Michelisz József lírai és prózai műveiből. Pedagógusként gyakran szól fiatalabb generációkhoz, elkötelezetten tanítja őket az olvasás, az irodalom szeretetére. Számos műve olvasható hazai és nemzetközi folyóiratokban, antológiákban; írásainak egy részét más nyelvekre is lefordították már.

Az említett személyiségek munkásságukkal túlnőttek szülőfalujukon, a német nemzetiség egészének hoztak széleskörű elismertséget.

És Ön mit érez, amikor végigmegy ezen a sétányon? Sikerül-e szavakba öntenie? Engedje, hogy Önt is megihlesse a környezet, rögzítse spontán irodalmi szárnypróbálgatását egy papíron, amelyet – ha szeretne – az utolsó állomáson leadhat!

E ÁLLOMÁS

Sauska Mihály Felvidéken a besztercebányai aranybányák főfelügyelője volt – az erre utaló motívum a család nemesi címerében is megtalálható.

A Mirbach nemzetség a Rajna-vidéki ősnemességhez tartozik.

Sauska Ida hozományként kapta a sombereki kastélyt, mikor férjhez ment Mirbach Frigyes Péter császári őrnagyhoz.
Mivel mindkettejük családjában fontos szerepet játszott a hit, gyermekeiket is vallásos szellemben nevelték. Egyik unokájuk, Elfrieda bárónő – akit Sombereken máig a falu angyalaként emlegetnek – volt az, aki felismerte: a mezőgazdaságból élő falubelieknek segíteni kell a gyermeknevelésben, így megalapította Somberek első gyermekmegőrzőjét. Ennek házirendjéről és nevelési elveiről az alábbi szimbólumok mesélnek:

Mettől meddig fogadta a gyerekeket Frida bárónő? Vajon miért?

Vajon ki látta el az ingyenes „óvodát” az ételek alapanyagaival és az elfogyasztáshoz szükséges eszközökkel?

Az óvodás gyermekek száma egyre nőtt, Frida bárónő „Jézus Szent Szíve katonáinak”-nevezte őket.

Mire tanította Frida bárónő a gyerekeket?

Megtalálja Ön is a két nemzetség címerében azokat a szimbólumokat, amelyek az említett nemesi családok életét alapvetően meghatározták?
Fellelhetők-e Frida bárónő „óvodájában” a mai óvodai élet jellemzői? Ha igen, melyek ezek?

ÁLLOMÁS

A Somberek környéki dűlők leginkább szóban használatos elnevezései amolyan beszélő nevek, amelyek mögött jellemzően egy-egy történet bújik meg. A Hanfländer név például arról árulkodik, hogy az adott dűlőben egykor kendert termesztettek (a német Hanf szó kendert, a Land földet jelent). A Freiacker és a Freifeld megjelölések minden bizonnyal egy nem adóköteles szántóföldre utalnak (frei: szabad, Acker, Feld: szántóföld). A zsellérek a lakosság szegényebb rétegéhez tartoztak, házaik általában a faluvégen voltak, az átlagos falusiakénál szerényebb méretű szántókkal - ezekre a viszonyokra utal a Kleinhäusler Acker elnevezés (Kleinhäusler: zsellér, Acker: szántóföld).
Mindennek megvan a maga ideje – hangzik egy régi mondás. Az idős emberek tudták, mikor és hogyan vonuljanak vissza, átadva az önálló gazdálkodás lehetőségét a következő nemzedéknek. Az idősek tavasztól őszig a Schneebergben, a Cselénben, vagy épp a Gardiánban töltötték a hétköznapjaikat, a környező földeket és szőlőültetvényeket művelték. Vasárnaponként bejártak a faluba, részt vettek a szentmisén, együtt ebédeltek a gyermekeikkel és azok családjaival, majd visszatértek a határbéli „nyári rezidenciájukra". A telet gyermekeiknél a faluban töltötték, ott segítettek, ahol tudtak.
Ezeket az időseket kikötményeseknek nevezték. Gyakran előfordult, hogy a gazdaságot teljesen átengedték a fiataloknak, és ezt hivatalos szerződésben rögzítették. Az ifjabb nemzedék havonként előre meghatározott összeget fizetett a szülőknek, gondtalan életet biztosítva azoknak életük alkonyára.

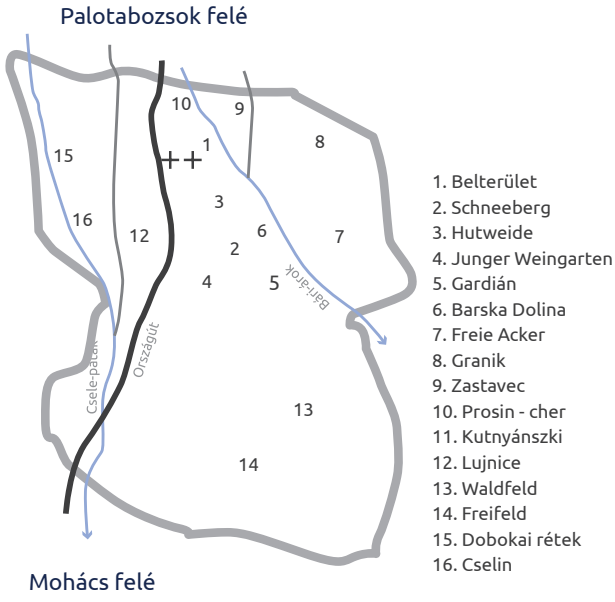

1. Belterület
2. Schneeberg
3. Hutweide
4. Junger Weingarten
5. Gardián
6. Barska Dolina
7. Freie Acker
8. Granik
9. Zastavec
10. Prosin - cher
11. Kutnyánszki
12. Lujnice
13. Waldfeld
14. Freifeld
15. Dobokai rétek
16. Cselin

A falu határát ábrázoló térkép és a fenti szöveg egyértelműen elárulja, mire használták az említett dűlőkben található földeket. Nézze végig Ön is! A táblán látható bábuk segítségével pedig végigjárhatja a kikötményesek szokásos vasárnapi útvonalát. Jó szórakozást!

ÁLLOMÁS

„Eljön az az idő, amikor a világ minden aranya sem lesz elég ahhoz, hogy képet alkossunk az elmúlt időkről!”
Artur Hazelius

A Sombereki Német Önkormányzat a fenti gondolat ellen síkra szállva időutazásra hívja Önt a „Sváb Házba”: ismerje meg Ön is a település német lakóinak mindennapjait, tárgyi és szellemi kultúráját, mégpedig több száz éves berendezési és használati tárgyak, ruhadarabok, textíliák, képek, munkaeszközök, iratok és emlékek segítségével!

A tisztaszobán, sparheltkonyhán, lakószobán, konyhán át, majd az udvaron az istállók előtt a pincébe és a kertbe vezető séta során Ön is megtudhatja, milyen rendszeretőek, vallásosak, jól szervezettek, takarékosak, szorgalmasak és ötletgazdagok voltak a magyarországi németek – és ez remélhetőleg nemcsak a múlt nemzedékeire, hanem a ma, sőt a jövő generációira is igaz!
Az interaktív játékokkal letesztelheti, mennyire figyelmesen járta végig az utat.

A tanösvény-állomást jelző táblán az idővonal azokat a történelmi eseményeket igazolja, amelyek a lakosság mai összetételéhez vezettek. Ugye Ön is megtalálja az említett adatokat?

A település címerében szereplő jelképek a somberekiek megélhetésének fő forrására utalnak. A nyitott szerszámos pajtába lépve e szimbólumokat Ön eredeti valójukban is megtekintheti. Tudja-e, mire gondoltunk?